

Historia kuin jättimäinen palapeli

Historiantutkija Tero Tuomisto tekee kokovartalokuvaa satavuotiaasta Työväen Sivistysliitosta, josta paljastuu aiemmin tuntemattomia yksityiskohtia.

Kotiseutuneuvos, historiantutkija **Tero Tuomistolla** on meneillään melkoinen urakka: hän on kirjannut viime vuonna 100 vuotta täyttäneen Työväen Sivistysliiton taivalta kaikkien kiinnostuneiden luettavaksi.

Tuomistolla on pitkä kokemus toiminnasta TSL:ssä. Hänet kutsuttiin 29-vuotiaana, vuonna 1976, liiton työväenliikkeen historian tutkimustyöryhmään. Tuomisto on ollut mukana muissakin tehtävissä, esimerkiksi TSL:n Helsingin piirin puheenjohtajana hän toimi 1980-luvulta 2000-luvun alkuun.

Tuomisto aloitti tutkimustyönsä 1990-luvun alkupuolella, jolloin hän laati käsikirjoituksen TSL:n ensimmäisistä 30 vuodesta, mutta työ keskeytyi hänestä riippumattomista syistä. Asiaan hän palasi vasta 2010-luvulla, kymmenien muiden kirjojen ja tutkimusten jälkeen, liiton satavuotispäivien jo hämmöittäessä.

– Nyt näyttää siltä, että yhtenäinen kokonaisesitys TSL:n taipaleesta uhkaa valmistua, Tuomisto kertoo.

VALISTUSTA, EI AGITAATIOTA

TSL perustettiin 1. syyskuuta 1919, jolloin Suomi oli juuri käynyt läpi elämää traumatisoineen sisällissodan. Liiton isä oli historian professori **Väinö Voionmaa**, joka toivoi,

että mitään sisällissodan kaltaista ei enää koskaan tapahtuisi.

– Sota ja väkivallanteot olivat hänen mielestään osoituksena silloisesta työväen sivistystyön puutteellisuudesta, ja samaa puutetta oli porvarillisellakin sivistystyöllä, Tuomisto kertoo.

TSL tuli todella tarpeeseen: luentoja, kursseja, opintokerhoja riitti, kerhojen vetäjille järjestettiin omia kursseja heti vuodesta 1920 alkaen. Oma kirjeopistokin syntyi.

– Keskeistä oli, että tarvittiin valistusta ja sivistymistä, ei keskittymistä poliittiseen agitaatioon, Tuomisto selvittää.

Helppoa työ ei ollut, ei silloin eikä myöhemminkään: 1920- ja 30-luvuilla vasemmistoradikaalit halusivat voimakkaampaa agitaatiota ja jyrkempää marxilaista otetta, toisesta suunnasta iski päälle lujasti porvarillinen oikeisto IKL etunenässään. Vasta talvisota muutti oikeistolaisia asenteita TSL:ää ymmärtävämpään suuntaan.

TSL YLEÄ PERUSTAMASSA

Tero Tuomiston selvityksessä on käynyt ilmi, että vaikka yleiset TSL:n piirteet tunnetaan, sen

historiasta löytyy paljon sellaista, mikä ei ole kaikille välttämättä tuttua.

Vähän tunnettua listaa riittää: TSL oli perustamassa Yleisradiota 1926, Työväen Akatemiaa 1924, Helsingin konservatoriota 1922, Työväen Matkailuliitto ja Työväen Kirjarengas syntyivät 1930-luvulla, seuraavalla vuosikymmenellä TSL oli Kansan Elokuvan taustalla, 1950-luvulla liitto vaikutti Kansan Sivistysrahaston perustamisessa.

TSL:n kuvataidetoimikunnalla, kirjallisuustoimikunnalla, sosiaalipoliittisella toimikunnalla, ay-toimikunnalla ja monella muulla elimellä on ollut suuri merkitys. Unohtaa ei voi myöskään Valkeakosken työväenmusiikin tapahtumaa, Riihimäen työväentalomuseota, eikä esimerkiksi Werstasta Tampereella, joiden synnyssä TSL oli vahvasti mukana.

– Liitto on ollut vuosisadan kuluessa niin valtavan laaja-alainen ja merkityksellinen kokonaisuus, että sen vaikuttavuus ei ole ehkä lainkaan avautunut yksittäiselle ahkeralle opintokerholaiselle tai jonkin paikallisen kurssin intomieliselle osallistujalle, Tuomisto huomauttaa.

Vaikka houkutus olisi hänen mielestään ollut suuri, tulossa ei ole Väinö Voionmaan, **R.H. Oittisen, Yrjö Kallisen** ja kumppaneiden "erinomaisten näkemysten sitaattikokoelmaa" tai yleistä pohdiskelua sivistyksestä, vaan runsaista paikallisista ja alueellisista, toiminnallisista ja useista aihepiireistä koostettu kokovartalokuva.

– Se on jättimäinen palapeli. Lähdeaineistoa on riittänyt pöytäkirjoista, toimintakertomuksista, lehtijutuista sekä muisteluksista, Tuomisto kuvaa urakkaansa.

"LUHVAAMISTA EI SIEDETÄ"

Palapelin osasista löytyy esimerkiksi kertomus vuonna 1930 Ruoveden työväentalolla pidetystä kurssista, joka antoi hyvän kuvan tuon ajan kurssilaisten intomielisyydestä.

Kurssille osallistunut Ylä-Kolkin yhdistyksen **Paavo Niemi** kertoi, että "tuo kurssi oli täysosuma". Kouluttajina olivat **Lyydia Saarikivi** ja **Arvi Hautamäki**, joka "ei sietänyt mitään luhvaamista ja vaati utteraa keskittymistä puheena oleviin asioihin".

Kymmenen päivän kurssilta palasi neljä intoa puhkunutta nuorta Ylä-Kolkin yhdistyksen miestä, jotka päättivät perustaa neljä kerhoa. Innostus oli niin suurta, että monet pyrkivät osallistumaan useaan kerhoon yhtä aikaa. Opintokerhojen järjestämistä oli pakko aikatauluttaa uudelleen, että kaikki halukkaat pystyivät osallistumaan kaikkiin kerhoihin, joita olivat järjestöopin, kunnallistiedon, valtio-opin ja suullisen esitystaidon kerhot.

Paavo Niemen mukaan "suullisen esitystaidon kerho oli se, joka kokosi eniten osallistuvia".

Tero Tuomisto sanoo, että Paavo Niemen johtopäätökseen toiminnan merkityksellisyydestä on helppo yhtyä: "Ylä-Kolkin työväenyhdistys opintokerhoineen oli kynttilä omassa miljöössään, valo, joka valaisi omia ympyröitä laajemmalle."

TSL onkin ollut vaikuttamassa koko yhteiskunnassa muun muassa yhteistoiminnassa muiden sivistysjärjestöjen kanssa sekä myös puheenjohtajiensa ja keskeisten vaikuttajiensa välityksellä. Tuomisto ottaa esille kolme esimerkkiä: Voionmaa oli kahdesti ministerinä, kolmesti rauhanneuvottelijana, pasifisti Kallinen puolustusministerinä, Oittinen viisinkertainen opetusministeri ja peruskoulun henkinen isä punamultahallituksen ajoista lähtien.

VIIHDEKIERTUEITA SOTARINTAMALLE

TSL:n vaikutus näkyi myös sotavuosina, joilta on jäänyt elämään käsitys, että liitto oli vahvasti rauhanoppositiossa. Koko totuus ei Tuomiston havaintojen mukaan ole näin yksiselitteinen, TSL ei ollut aivan tyylipuhdas rauhanliike.

Elokuussa 1943 presidentti **Risto Rytille** luovutettiin 33 poliitikon kirjelmä, jossa vaadittiin rauhanponnistelujen nopeuttamista Neuvostoliiton kanssa ja Suomen irtautumista sodasta. Kirjeen allekirjoittajina olivat muun muassa Väinö Voionmaa ja Yrjö Kallinen.

– Toisaalta liitto joutui mukautumaan sota-ajan poikkeusoloihin, TSL toteutti jopa omia viihdytyskiertueita Itä-Karjalassa, toki isoa sotarumpua paukuttamatta. Kiertueilla oli joskus mukana armeijan sotilassoittokuntakin, Tuomisto kertoo havainnoistaan.

JÄNNITTEITÄ SKP:N JA SKDL:N KANSSA

Mielenkiintoiset ajat koittivat myös, kun 1944–1945 kommunistit ja kansandemokraatit liittyvät TSL:oon. Tästä alkoi innokas opinnollinen ajanjakso, mutta myös sisäisen valtakamppailun aika.

– Sosiaalidemokraatit eivät antaneet käsityksistään tai asemistaan periksi, valistuksen, sivistyksen ja toisaalta poliittisen agitaation suhde oli jännitteinen.

Yhteistyön luonne muuttui, kun SKP ja SKDL lähtivät liitosta ja perustivat Kansan Sivistystyön Liiton 1964.

– Sen jälkeen yhteistyöstä muodostui varsin pian rakentavaa, kummallakin oli nyt oma tonttinsa hoidettavana, esimerkiksi työväenlauluinnostus oli yhteistä, Tuomisto kertoo.

Historiantutkijan työ on loppusuoralla, mutta vielä on kuulemma jäljellä "monta raskasta tutkimus-, tuumaus- ja kirjoitustuokiota sekä yksityiskohtien paikkausta".

– Ehkä pari hikipisaraakin pusertuu ajoittain otsalle, Tero Tuomisto naurahtaa.

Seppo Korhonen